

CHARAKTERYSTYKA PRZYJAZDÓW DO POLSKI W OKRESIE STYCZEŃ - WRZESIEŃ 2009 ROKU

Od 2008 roku, w sytuacji braku kontroli na granicach wewnętrznych strefy Schengen, liczbę przyjazdów szacuje się na podstawie własnych badań Instytutu Turystyki oraz źródeł zewnętrznych:

- publikowanych przez Straż Graniczną danych o ruchu na zewnętrznej granicy strefy Schengen;
- miesięcznych danych GUS o liczbie cudzoziemców korzystających z obiektów zakwaterowania zbiorowego według krajów.

Do uogólnienia wyników pomiaru ruchu służą również:

- wyniki obserwacji i pomiarów ruchu granicznego wykonywanych w poprzednich latach przez Instytut Turystyki,
- dane Straży Granicznej z wcześniejszych lat.

I. Przyjazdy do Polski

GUS podaje, że w ciągu ośmiu miesięcy 2009 roku z obiektów zakwaterowania zbiorowego skorzystało 2655 tys. turystów zagranicznych, t.j. o 7% mniej niż w tym samym okresie 2008 roku. Liczba udzielonych im noclegów zmalała o 8%. W pierwszym kwartale liczba korzystających spadła o 13%, a w drugim – o 10%, natomiast w lipcu i sierpniu nie zmieniła się. Widać więc symptomy poprawy. Do europejskich krajów o największym spadku liczby korzystających z bazy noclegowej w analizowanym okresie należą: Łotwa, Estonia, Irlandia, Rosja, Wielka Brytania, Litwa, Rumunia, Norwegia, Dania, Niderlandy i Węgry. Wśród krajów pozaeuropejskich największe spadki objęły: Koreę pld., Japonię i Stany Zjednoczone. Tylko kilka krajów wykazuje wzrost liczby gości w bazie noclegowej rejestrowanej przez GUS. Są to: Grecja, Słowacja, Portugalia, Turcja i Białoruś oraz kilka krajów o bardzo małym ruchu przyjazdowym: Hongkong, Indie, Cypr i Luksemburg.

Instytut Turystyki szacuje, że w ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy 2009 roku było 40,7 miliona przyjazdów cudzoziemców, o 13% mniej niż w tym samym okresie 2008 roku. Liczbę przyjazdów turystów szacujemy na blisko 9,1 mln (o 11% mniej). Porównanie z odpowiednimi kwartałami poprzedniego roku wskazuje, że tempo spadku ogólnej liczby przyjazdów rośnie (odpowiednio o 10, 12 i 16%). Inaczej jest w przypadku przyjazdów turystów: tu obserwu-

jemy stopniowy powrót do poziomu z 2008 roku (spadki wyniosły 19% w pierwszym, 13% w drugim i 3% w trzecim kwartale).

Jedynie kierunki, skąd nastąpił wzrost liczby przyjazdów to Litwa, Słowacja i Czechy (są to w zasadzie wyłącznie jednodniowe wizyty w przygranicznych sklepach). Wzrosła również liczba wizyt z Ukrainy oraz, w mniejszym stopniu, Białorusi. Pamiętajmy, że na początku zeszłego roku przyjazdy z tych krajów uległy ograniczeniu po wprowadzeniu wiz.

Tabela 1. Liczba przyjazdów w ciągu trzech kwartałów 2009 r. według głównych grup krajów (w tys.)

Kraj/grupa krajów	Przyjazdy ogółem	Zmiana %	w tym turyści	Zmiana %
Ogółem świat	40740	-13%	9085	-11%
27 krajów Unii Europejskiej	34355	-16%	6425	-10%
15 UE	21875	-27%	5125	-8%
w tym:				
Niemcy	19900	-29%	3390	-10%
Wielka Brytania	390	-12%	350	-11%
Niderlandy	285	-7%	255	-6%
Austria	280	2%	240	4%
Włochy	190	-16%	180	-14%
Francja	185	-3%	165	0%
Szwecja	145	-15%	120	-14%
Pozostałe kraje UE15	500	0%	425	0%
Nowe kraje UE	12480	17%	1300	-15%
w tym:				
Czeska Republika	5950	7%	140	0%
Słowacja	3760	40%	75	15%
Litwa	2000	36%	495	-13%
Łotwa	340	-26%	200	-31%
Węgry	180	-14%	160	-14%
Pozostałe kraje UE12	250	-24%	230	-18%
Sąsiedzi spoza Schengen	5610	10%	1905	-9%
Ukraina	2890	15%	995	-13%
Białoruś	1750	10%	665	4%
Rosja	970	-3%	245	-21%
Ważne zamorskie	310	-24%	310	-20%
USA	180	-17%	175	-16%
pozostałe*	130	-32%	135	-24%
Reszta świata	465	-21%	445	-20%

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki

* Kanada, Japonia, Korea Płd., Australia

II. Charakterystyka przyjazdów turystów zagranicznych w ciągu trzech kwartałów 2009 roku

Cele przyjazdów

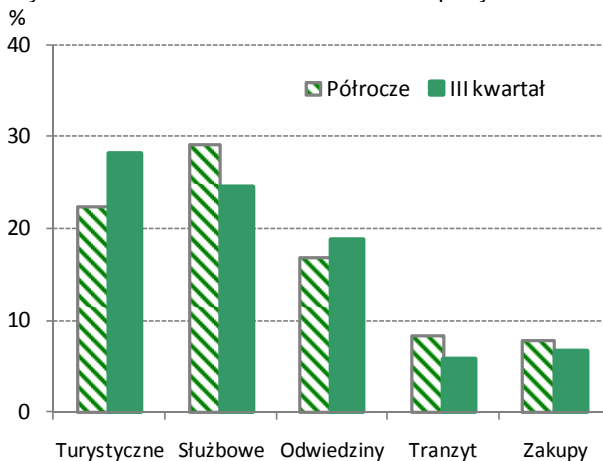
Główne cele przyjazdów (%)	Ogółem	Niemcy	14 UE	Nowe kraje UE	Ro., Biał., Ukr.	Główne zamorskie
Turystyczne	24	32	32	16	6	39
Służbowe	28	20	27	35	36	22
Odwiedziny	17	19	20	14	14	29
Tranzyt	7	5	3	15	12	0
Zakupy	7	7	3	2	18	0
Inne cele	17	17	15	18	14	10

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

W trzech kwartałach 2009 roku struktura celów pobytu uległa tylko nieznacznym zmianom. Nadal dominują przyjazdy służbowe i w interesach. Co prawda ich udział procentowy wzrósł w porównaniu z 2008 rokiem, to jednak wobec ogólnego spadku liczby przyjazdów, ten segment turystyki zmniejszył się do około 2,5 mln wizyt. Jeszcze bardziej spadła liczba wizyt turystyczno-wypoczynkowych: do ok. 2,2 mln (w 2008 r. – 2,8 mln). Największy spadek przyjazdów typowo turystycznych obserwujemy wśród turystów z Niemiec i pozostałych krajów „15 UE”. Z drugiej strony zauważa się większy udział turystów z Niemiec przyjeżdżających na zakupy. Ogółem rozmiary turystyki zakupowej wzrosły o ok. 150 tys. do 0,65 mln.

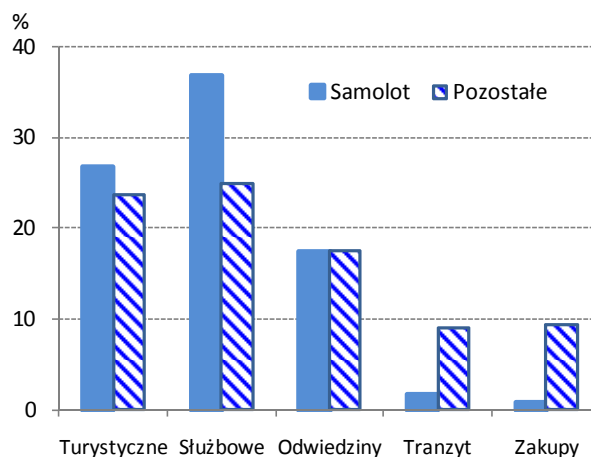
Wśród celów określonych powyżej jako „inne” należy wymienić: prywatny przyjazd szkoleniowy (2,6%), cele zdrowotne (2,4%), odwiedziny miejsca pochodzenia (2,3%), podjęcie dorywczej pracy (1,1%).

Rys. 1. Sezonowe zróżnicowanie celów pobytu.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Rys. 2. Zróżnicowanie celów pobytu według środka transportu.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Struktura przyjazdów służbowych i w interesach

Rodzaj podróży służbowej (%)	Ogółem	Niemcy	14 UE	Nowe kraje UE	Ro., Biał., Ukr.	Główne zamorskie
Interesy w imieniu firmy	30	32	46	19	21	31
Samodzielne interesy	26	25	28	10	36	45
Transport	28	23	7	56	31	4
Targi, wystawy	2	3	2	1	1	8
Kongresy, konferencje	5	8	9	2	2	8
Inne służbowe	9	9	8	12	9	4

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Najwięcej przyjazdów biznesowych ma charakter delegacyjny (tj. związany z prowadzeniem interesów w imieniu firmy), nieco mniej – ok. jedna czwarta – ma na celu prowadzenie samodzielnych interesów. Blisko 30% przyjazdów służbowych przypada na podróże kierowców i innych osób związanych z usługami transportowymi. Udział tych trzech głównych rodzajów podróży służbowych wzrósł w porównaniu z 2008 rokiem. Znacznie zaś spadło uczestnictwo w targach, wystawach lub konferencjach.

Rodzaj podróży służbowych w dużym stopniu zależy od kraju pochodzenia. Warto zwrócić uwagę na „transport”, który jest domeną wszystkich naszych sąsiadów i „samodzielne interesy”, bardzo często deklarowane przez sąsiadów ze wschodu. Oceniamy, że w pokażnej części chodzi tu o przyjazdy na zakupy, które, zwłaszcza w przypadku Ukrainy, nabrały charakteru przedsięwzięć biznesowych.

Długość pobytu

Liczba noclegów (%)	Ogółem	Niemcy	14 UE	Nowe kraje UE	Ro., Biał., Ukr.	Główne zamorskie
1 do 3 nocl.	59	49	39	86	90	21
4 do 7 nocl.	26	35	42	11	7	20
8 do 28	14	16	19	3	2	51
Ponad 4 tyg.	1	0	0	0	1	8
<i>Średnia liczba noclegów</i>	<i>4,3</i>	<i>4,7</i>	<i>5,4</i>	<i>2,2</i>	<i>2,0</i>	<i>11,0</i>

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

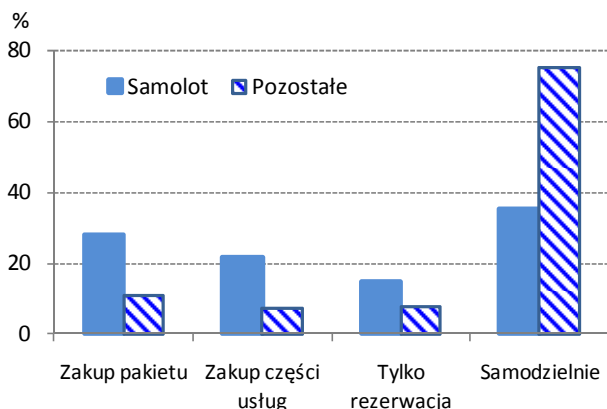
W badanym okresie 2009 roku średnia długość pobytu ogółu turystów w Polsce minimalnie wzrosła. Dłużej przebywali u nas turyści z Niemiec i z krajów pozaeuropejskich, krócej zaś – z nowych krajów UE. Jak poprzednio, długość pobytu zależy od środka transportu. Przyjazdy drogą lotniczą wiążą się z dłuższym pobytem w Polsce (6,2 noclegu), podczas gdy przyjazdy drogą lądową – z wyraźnie krótszym (3,7 nocl.). W trzecim kwartale 2009 roku średni pobyt trwał dłużej (4,7 nocl.) niż w pierwszym półroczu (4,0).

Sposób organizacji przyjazdu

Organizacja przyjazdu (%)	Ogółem	Niemcy	14 UE	Nowe kraje UE	Ro., Biał., Ukr.	Główne zamorskie
Zakup pakietu	15	16	22	7	5	24
Zakup części usług	10	13	16	6	2	16
Tylko rezerwacja	9	11	14	9	1	4
Samodzielnie	66	60	48	78	92	56

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Rys. 3. Zróżnicowanie sposobu organizacji podróży według środka transportu.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Ogółem, w ciągu trzech kwartałów 2009 roku, pakiet lub część usług wykupiło mniej turystów niż w rok wcześniej. Tendencja ta dotyczy wszystkich analizowanych grup krajów. Spadek odsetka korzystających z pakietów obserwuje się przede wszystkim w grupie podróżujących drogą lądową, ale również w grupie korzystających z transportu lotniczego. Udział wykupujących pakiety był, tak jak poprzednio, zdecydowanie największy wśród turystów z krajów pozaeuropejskich.

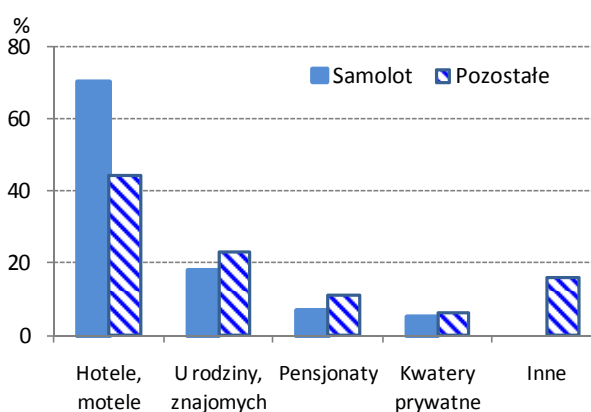
Baza noclegowa

Miejsce noclegów (%)	Ogółem	Niemcy	14 UE	Nowe kraje UE	Ro., Biał., Ukr.	Główne zamorskie
Hotele, motele	50	50	62	49	33	46
U rodziny/znajomych	21	20	20	17	30	35
Pensjonaty	10	16	9	8	2	5
Kwatery prywatne	6	7	6	4	6	8
Inne	13	7	3	22	29	6

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Co drugi turysta korzystał z noclegów w obiektach typu hotelowego. W grupie gości z krajów „starej Unii” (poza Niemcami) udział nocujących w hotelach lub motelach był wyraźnie większy niż wśród ogółu. Turyści z krajów zamorskich stosunkowo często (zwłaszcza w trzecim kwartale) nocują u rodziny lub znajomych. Ponad 70% turystów badanych na lotniskach korzystało z bazy typu hotelowego, podczas gdy wśród pozostałych odsetek ten wyniósł 44%. Stwierdzamy wzrost odsetka Niemców korzystających z noclegów w niekomercyjnej bazie noclegowej (kwatery prywatne i mieszkania rodziny lub znajomych).

Rys. 4. Zróżnicowanie bazy noclegowej według środka transportu.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Liczba wizyt w ciągu roku

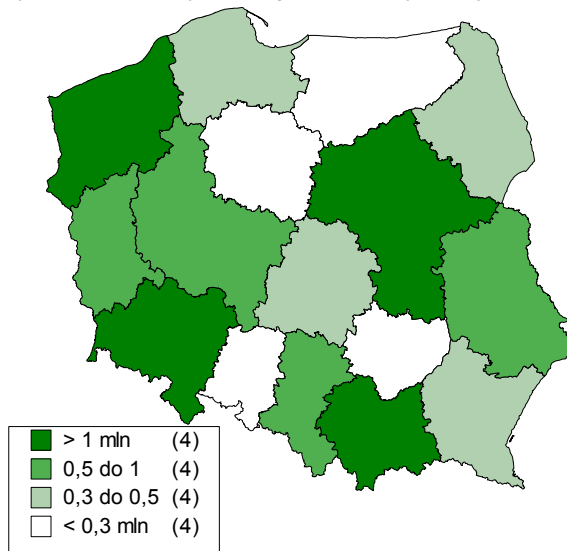
Turystykę przyjazdową do Polski charakteryzuje znaczna liczba wizyt tej samej osoby w ciągu roku. Liczba osób odwiedzających Polskę jest znacznie mniejsza niż liczba wizyt. Do regularnych gości w Polsce należą Niemcy oraz turyści z pozostałych krajów sąsiedzkich, a zwłaszcza: Białorusini, Litwini i Ukraińcy, co wiąże się z licznymi podróżami handlowymi lub tranzytowymi z tych krajów.

W ciągu trzech kwartałów 2009 r. średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie nieco spadła, lecz nadal jest wysoka. Dotyczy to zwłaszcza sąsiadów ze wschodu i zachodu. Zmniejszenie rozmiarów turystyki przyjazdowej do Polski wynika w pewnej mierze z ograniczenia częstości przyjazdów.

Rozmieszczenie terytorialne wizyt turystów zagranicznych

W ciągu trzech kwartałów 2009 roku do najczęściej odwiedzanych województw należały: mazowieckie, zachodniopomorskie, dolnośląskie i małopolskie. Mazowieckie i małopolskie zawdzięczają swoją pozycję głównie turystom korzystającym z transportu lotniczego, zachodniopomorskie jest odwiedzane przede wszystkim przez turystów zmotoryzowanych, a dolnośląskie – w równym stopniu przez jednych i drugich.

Rys. 5. Liczba wizyt według odwiedzanych województw

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Konstrukcja ankiet pozwala na określenie struktury wizyt w poszczególnych województwach według wykorzystywanej bazy noclegowej. Warto zwrócić uwagę na rozkład terytorialny korzystających z hoteli i moteli.

Tabela 2. Struktura korzystających i udzielonych im noclegów w hotelach i motelach według województw (ogółem Polska = 100%).

	Korzystający	Noclegi
dolnośląskie	8%	8%
kujawsko-pomorskie	1%	1%
lubelskie	4%	2%
lubuskie	2%	1%
łódzkie	4%	3%
małopolskie	15%	23%
mazowieckie	20%	16%
opolskie	1%	0%
podkarpackie	3%	1%
podlaskie	4%	2%
pomorskie	5%	6%
śląskie	7%	9%
świętokrzyskie	1%	0%
warmińsko-mazurskie	3%	1%
wielkopolskie	5%	3%
zachodniopomorskie	16%	24%

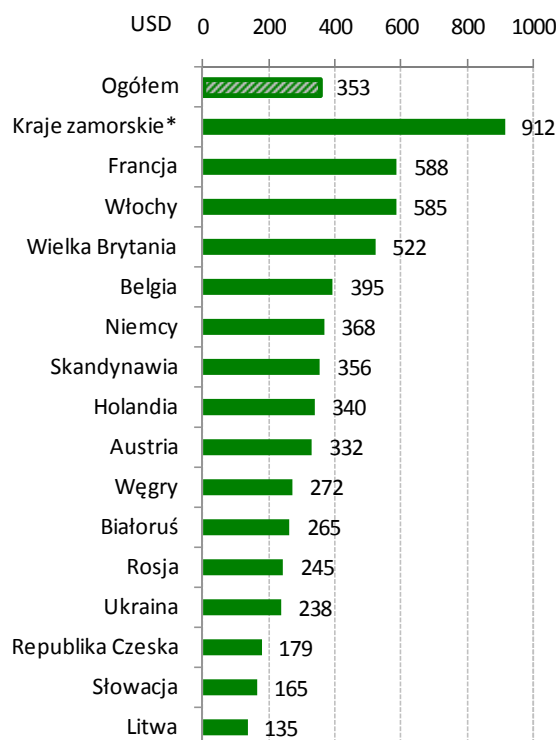
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

III. Wielkość i struktura wydatków turystów

Przeciętne wydatki turystów, poniesione na terenie Polski w okresie od stycznia do września 2009 roku, zostały oszacowane na poziomie 353 USD na osobę i 101 USD na jeden dzień pobytu, tj. odpowiednio o 29% i 13% mniej niż w analogicznym okresie poprzedniego roku.

Średnie wydatki na osobę rozpatrywane według krajów wyniosły od 135 USD (Litwa) do 912 USD (wybrane kraje zamorskie). Zmiany obserwowane w 2009 roku są w zasadzie jednokierunkowe: w odniesieniu do prawie wszystkich krajów wydatki od początku roku spadały (z wyjątkiem wydatków nierezydentów z Węgier i krajów zamorskich). Warto zwrócić szczególną uwagę na spadek wydatków turystów przyjeżdżających z sąsiedzkich krajów wschodnich (zwłaszcza Rosji i Białorusi) oraz Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch, krajów Beneluksu i Austrii, a więc bardzo ważnych rynków generujących ruch przyjazdowy do Polski. Trzeba natomiast podkreślić wzrost wydatków turystów z krajów zamorskich. W badanym okresie przeciętne dzienne wydatki turystów wahały się w granicach od około 64 USD (Czechy) do 139 USD (Włochy).

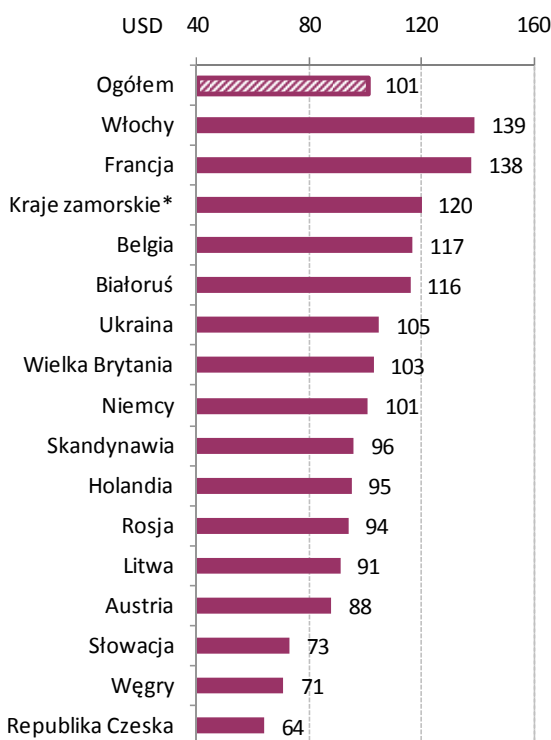
Rys. 6. Przeciętne wydatki turystów na osobę w okresie styczeń-wrzesień w USD (według krajów)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

* Kraje zamorskie: Australia, Japonia, Kanada, Korea Płd. i USA.

Rys. 7. Przeciętne wydatki turystów na 1 dzień pobytu w okresie styczeń-wrzesień (w USD) – według krajów

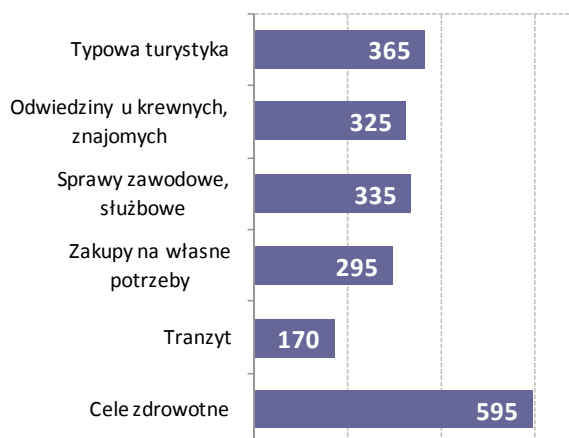
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Jeśli chodzi o przeciętne wydatki na dzień pobytu, zmiany są niejednorodne: wzrost w przypadku takich krajów jak Niemcy, kraje zamorskie, Włochy, Wielka Brytania i kraje Beneluksu przy jednoczesnym spadku dziennych wydatków nierezydentów z Czech, krajów skandynawskich, Białorusi i Rosji.

Spadek przeciętnych wydatków na osobę, obserwowany w 2009 roku, skutkuje równoległym spadkiem wydatków według deklarowanych celów podróży (z wyjątkiem tranzytu) i miejsca zakwaterowania. Z przeprowadzonych sześciu tur badań wynika, że w ciągu trzech kwartałów 2009 roku najwięcej (ale mniej niż rok wcześniej) pozostawiały w Polsce osoby wskazujące na przyjazdy w celach zdrowotnych (595 USD na osobę) i w celach typowo turystycznych (365 USD). Tradycyjnie mniej niż przeciętnie wydają osoby odwiedzające krewnych i znajomych (325 USD), najmniej zaś przejeżdżający tranzytem (170 USD).

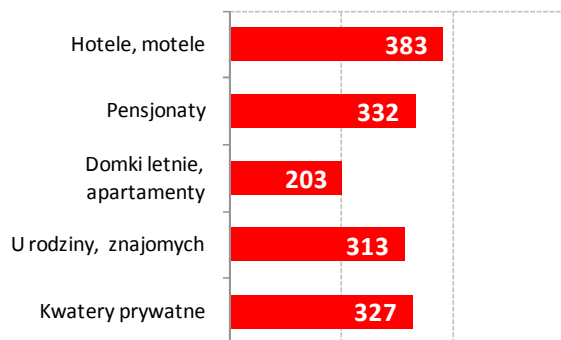
W badanym okresie zwraca uwagę fakt, że w najmniejszym stopniu obniżył się poziom wydatków osób odwiedzających krewnych i znajomych; pozostawiały one w Polsce blisko 89% przeciętnych wydatków deklarowanych przez podróżujących w celach typowo turystycznych i około 55% przeciętnych wydatków osób przyjeżdżających do Polski w celach zdrowotnych (w 2008 roku – dwie trzecie). Analizując uzyskane dane warto podkreślić gwałtowny spadek wydatków tych podróżnych, dla których głównym celem przyjazdu do Polski było dokonanie zakupów (o ponad 46%). Wydatki na sprzedaż, jako nieturystyczne – są z ogólnych przychodów eliminowane.

Rys. 8. Wydatki turystów w okresie styczeń-wrzesień według celu podróży (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Rys. 9. Wydatki turystów w okresie styczeń-wrzesień według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej (w USD)

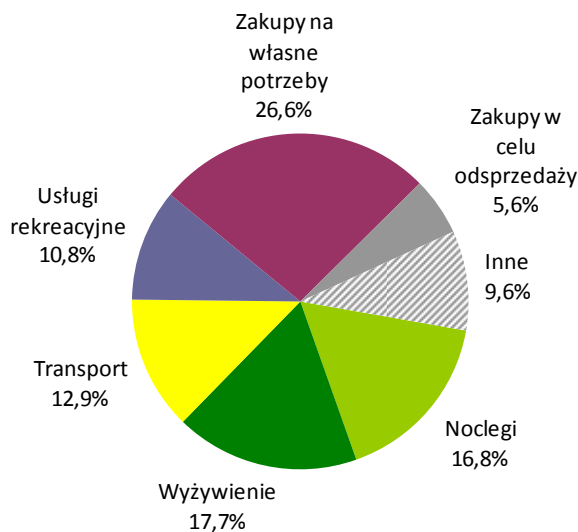
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Wyniki badań wskazują, że w analizowanym okresie najczęściej wydawały osoby zatrzymujące się w hotelach (383 USD na osobę) i pensjonatach (przeciętnie 332 USD). Najmniejsze sumy pozostawiały osoby zatrzymujące się w domkach letnich i samodzielnych apartamentach (mieszkaniach) wakacyjnych. Warto zwrócić uwagę, że w trzecim kwartale 2009 r. notuje się powolny wzrost przeciętnych wydatków osób korzystających z noclegów w hotelach i motelach, kwaterych prywatnych oraz u rodzin i znajomych, natomiast spadek – w pensjonatach i domkach letnich.

Około 17% całości wydatków przeznaczono na noclegi (mniej niż rok wcześniej), a blisko 18% na wyżywienie (więcej). Dużą część, większą niż w porównywalnym okresie poprzedniego roku, stanowiły kwoty przeznaczone na zakupy (26,6%). Dalsze rozszacowanie wydatków ponoszonych w ramach głównych grup rodzajowych, zwłaszcza w odniesieniu do wyżywienia i transportu, pozwala zauważyć, że wśród wydatków przeznaczonych na wyżywienie ponad 73% wiązać należy z korzystaniem z usług gastronomii. W kosztach transportu ponad dwie trzecie stanowił w miesiącach od stycznia do września 2009 roku zakup paliwa.

W badanym okresie udział wydatków pokrywanych kartami płatniczymi wyniósł 27,3%. Uzyskane dane pozwoliły także na ocenę zależności pomiędzy wiekiem respondentów, a ponoszonymi przeciętnymi wydatkami. Z badania wynika, że ich poziom jest najwyższy dla najmłodszej grupy wiekowej (do 24 lat), najniższy zaś dla respondentów w przedziale 45 – 54 lata. W różnych kwartałach tendencje są odmienne, z ostatecznymi wnioskami należy więc poczekać do zakończenia pełnego cyklu badań.

Rys. 10. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w okresie styczeń-wrzesień (w %)

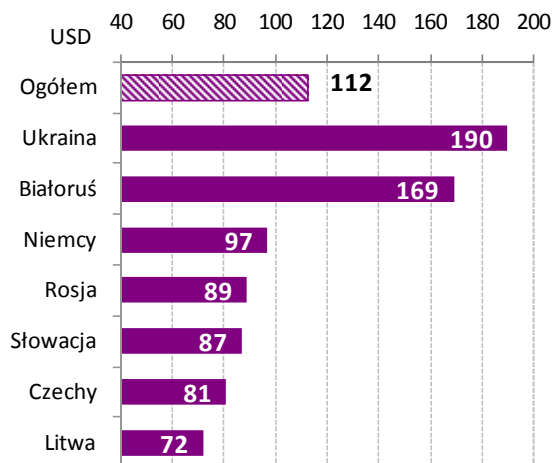

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

IV. Wydatki odwiedzających jednodniowych

Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych, oszacowane na podstawie sześciu tur badań wyniosły w okresie styczeń-wrzesień 2009 roku 112 USD na osobę, o 26,8% mniej niż w poprzednim roku. W tej grupie nierezydentów zdecydowanie najwyższe wydatki deklarowali – podobnie jak w porównywalnym okresie 2008 roku – Ukraińcy (około 190 USD).

Rys. 11. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w okresie styczeń-wrzesień według krajów (w USD)

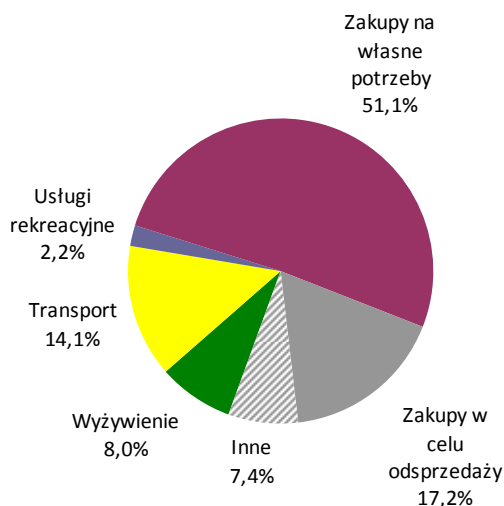

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

Zwraca uwagę znaczący spadek wydatków w odniesieniu do przyjazdów ze wszystkich krajów, z wyjątkiem Czech.

Podobnie jak w poprzednich latach przeciętne wydatki rosną wraz z odległością od granicy, na jaką podróżują nierezydenci.

Rys. 12. Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w okresie styczeń-wrzesień (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2009 r.

W ciągu trzech kwartałów 2009 roku odwiedzający jednodniowi przeznaczali największe sumy na zakupy na własne potrzeby (51,1%), a następnie na transport (14,1%). Ponad połowę wydatków przeznaczonych na wyżywienie stanowiły wydatki na usługi gastronomiczne. Jak zazwyczaj, w kosztach transportu największy udział (aż 93,9%) stanowił zakup paliwa. Udział zakupów w celu dalszego odsprzedania pozostaje na poziomie wyższym niż w pierwszych trzech kwartałach 2008 roku (17,2%).

V. Podsumowanie

Trzy pierwsze kwartały 2009 roku to zdecydowanie okres kryzysu w zagranicznej turystyce przyjazdowej do Polski. Spadła zarówno liczba przyjazdów jak i przeciętne wydatki: turystów (o 30%) oraz odwiedzających jednodniowych (o 27%).

W strukturze celów pobytu nadal dominują przyjazdy służbowe i w interesach, ale ich liczba zmniejszyła się do około 2,5 mln wizyt. Większy spadek nastąpił w segmencie wizyt turystyczno-wypoczynkowych: do ok. 2,2 mln (Wobec 2,8 mln 2008 r.). Największy spadek przyjazdów typowo turystycznych obserwujemy wśród turystów z Niemiec i pozostałych krajów „15 UE”. Z drugiej strony zauważa się większy udział turystów z Niemiec przyjeżdżających na zakupy. Ogółem rozmiary turystyki zakupowej wzrosły.

Warto zwrócić uwagę na trzeci kwartał, kiedy to zatrzymały się tendencje spadkowe w liczbie wizyt oraz zanotowano wzrost wydatków turystów z tak ważnych rynków, jak Niemcy, Wielka Brytania i Włochy. Są to zmiany na tyle istotne, że spowodowały one wzrost przeciętnych wydatków na osobę dla całej badanej populacji.

Jednoznaczne tendencje spadkowe charakteryzują również wydatki odwiedzających jednodniowych. Dotyczy to wszystkich krajów, z wyjątkiem Czech. Szczególnie dotkliwe spadki odnoszą się do wydatków Rosjan (o 40,7%), Ukraińców (o 37%) i Niemców (o 20,5%). Jeśli chodzi o rynek ukraiński, w ostatnim kwartale 2009 roku należy się spodziewać dalszych spadków, związanych z sytuacją zdrowotną w tym kraju. Dodatkowo przekraczanie granic jest dla obywateli krajów ościennych spoza strefy Schengen znacznie utrudnione.

Przyczyną spadku przeciętnych wydatków są przede wszystkim niekorzystne zjawiska, obserwowane w ciągu ostatniego roku w gospodarce światowej. Są one szczególnie nasilone u naszych wschodnich sąsiadów (Ukraina, Rosja, Litwa i pozostałe republiki bałtyckie). Nowa sytuacja w zagranicznej turystyce przyjazdowej do Polski oznacza także zmianę struktury wydatków na korzyść sum przeznaczanych na zakupy.

Wyniki badań uzyskane w okresie styczeń-wrzesień pozwalają sądzić, że rok 2009 będzie okresem znaczącego spadku łącznych przychodów dewizowych z tytułu przyjazdów cudzoziemców i zmian w ich strukturze. Jeśli w czwartym kwartale 2009 roku utrzymają się nieco bardziej optymistyczne tendencje zaobserwowane w odniesieniu do niektórych krajów w trzecim kwartale, można się spodziewać zmian w strukturze przychodów na korzyść proporcjonalnie większych wpływów od turystów z takich krajów jak Wielka Brytania, Włochy, Niemcy i kraje zamorskie. Ukraina i Białoruś to rynki, na których sytuacja jest ciągle trudna do przewidzenia. Wysokość wydatków waha się i będzie w odniesieniu do tych krajów uzależniona od zmian sytuacji gospodarczej, rozwoju epidemii grypy oraz od możliwości przezwyciężenia trudności w przekraczaniu granic.

**Witold Bartoszewicz,
Teresa Skalska**

Warszawa, listopad 2009 r.